

# Idealitatea istoriei noastre\*

*Ion Militaru\*\**

Cum se face că un astfel de eveniment, „unirea principatelor române” a putut să strângă în jurul său atâtea *povești* cum niciun altul nu a reușit să o facă? Ce anume a găsit arta românească a secolului al XIX-lea într-un astfel de eveniment care părea predestinat din start la un statut de cancelarie sau elită politică și, mai ales, în ce context a scris Ion Creangă acea minunată povestire *Moș Ion Roată*, transcrisă adesea, și nu fără înaltă motivație, *Moș Ion Roată și unirea*, devenită imediat medalion literar de manual, surclasând în nenumărate sensuri interesul pentru manualul propriu-zis de istorie, transgresând lucrul în sine într-o artă atât de exemplară încât nicio ediție de autor sau de manual nu și-a mai permis de atunci să o ignore? Ce ingrediente remarcabile a deținut arta literară în măsură să o propulseze deasupra istoriei propriu-zise? Și, mai ales, prin ce anume evenimentul ca atare a fost atât de stimulat, încât să pară că povestea poate fi spusă mai frumos și convingător în literatură și artă decât în istorie?

În timp ce multe alte evenimente ale istoriei naționale au părut să se resemneze în plictiseală istoriografică și caracterul repetitiv al unei și aceleiași povești, „mica unire” a fost unul dintre acele evenimente istorice de tip novator care și-a reînnoit în permanență povestea.

Istoria scrisă de scriitori au făcut unirea vizibilă, înțeleasă și, de ce nu, iubită.

\*

Atunci când, într-una dintre primele sale scrieri către Vasile Alecsandri, Ion Ghica schița

inventarul vizionar al urmărilor unirii: *Nu voi pretinde că tot ce s-a făcut în țara noastră de un sfert de secol încoace este perfect, dar îmi permit a observa pesimiștilor și impacienților că nicio țară din lume n-a progresat așa de mult ca țara noastră într-un așa de scurt timp, și că orice progres începe printr-o stare neguroasă și plină de nedormiri; stare de care unii dibaci știu a se folosi...*<sup>1</sup>, pentru a fi mai convingător, recurgea la exemplul unei simple călătorii de la București la Iași înainte și după unire: *Pe vremile acelea – înainte de unire, n.m. I.M. – și până mai încoace, nu existau în țară nici șosele, nici poduri peste gârle; la cea mai mică viitură de ape comunicațiile încetau, la malurile vadurilor stau carele și căruțele adunate ca la bălci, câte-o săptămână, așteptând să scază apa, să poată trece. Vara, când era uscat, și iarna pe pârtie, caii de poștie, mici și slabi ca niște pisici, zburau cu trăsura după ei, cu o iuțeală de douăzeci și douăzeci și cinci de kilometri pe oră, pe când toamna și primăvara, când era pământul desfundat de ploi, d-abia lua o poștă într-o zi, și acea cu vai, cu chiu, cu gură multă și cu bice bune. Cine-și mai aduce aminte astăzi de noroiul adânc de un cot din zăvoiul Orbului, sau de vestitul Codru Herții în care pocnea picioarele cailor și lăsau tipar la fiecare pas !*

*Mulți ieșeni poate că n-au uitat timpii dintâi ai Unirii principatelor, când, pentru a veni toamna la Cameră, la București, luau mai bine drumul pe*

\*Alocuțiune rostită la sesiunea de comunicări științifice „Unirea Principatelor Române, moment decisiv al istoriei naționale” (23 ianuarie 2024, Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman”, Craiova)

\*\*Cercetător științific I. dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor” Craiova

la Cernăuți, Lemberg, Viena și Pesta, de unde se puneau în vapor și veneau pe la Giurgiu, decât a veni d-a dreptul pe la Focșani și Buzău.

A călători noaptea nici vorbă, căci trebuia să tragi la gazdă când era încă soarele de-o suliță sus pe cer, dacă nu voiai să faci cunoștință cu vreun Grozea, un Petraru, un Tunsu sau Belivacă<sup>2</sup>.

\*

Unirea de la 1859 nu a fost însă doar evenimentul care să privească strictamente căile ferate, drumurile sau călătoriile în interiorul unei țări nepracticabile. Nu a fost nici măcar expresia nevoilor de circulație /.../ sau nevoile procesului care, în lărgirea sa treptată, cere și lărgirea granițelor și impune formula trebuințelor sale ca ideal național, cum credea Ștefan Zeletin<sup>3</sup>.

Nu a fost, poate, nici acea entitate de natura fabulos-ideală, atât de mărinimos descrisă în versurile celui mai patetic și vizionar susținător al ei, Vasile Alecsandri: *Sub acest măreț castan/ Noi jurăm toți în frăție/ Ca de azi să nu mai fie/ Nici valah, nici moldovan;/ Ci să fim numai români/ Într-un gând, într-o unire,/ Și să ne dăm mâni cu mâni/ Pentru a țării fericire*<sup>4</sup>. Fără ca vreuna dintre numeroasele sale poezii să-i epuizeze potențialul de speranță și nădejde mesianică cu care a privit-o: *Dup-atâți secoli negri de dureri, de vijelie,/ Ce-au trecut fără-ncetare peste biata Românie,/ Tu, an nou ce ne vestești?/ Vii s-aduci patriei mele, ca o dreaptă răsplătire,/ Pace, glorie, putere, libertate, fericire,/ Indurările cerești?/ din noianul vecinicii ești tu sol de mmângăiere?/ Trebuie ca semn de moarte sau ca semn de înviere/ Să teblastem, să te-admir? /.../ Sînt destule-atâtea chinuri! Adă ziua mult dorită,/ Zi de pace, de tărier și de glorie iubită/ Pentru-acest sărman popor,/ Pentru-o nație creștină care poart-un mare nume/ Și în sufletu-i presimte că-i chemat în astă lume/ La un fslnic viitor/ Fă ca anul care vine să aducă-un mândru soare,/ Să deschidă-o cale nouă de mari fapte roditoare/ Pe pământul românesc,/ Căci el are din vechime o menire strălucită!/ El a fost și vrea să fie sentinela neclintită/ Pe pământul strămoșesc*<sup>5</sup>.

Ceva din retorica lui Alecsandri avea să se transmită până târziu și nu este excesiv, poate, să vedem o influență a acesteia în anul 1880, când

Ion Creangă va scrie pe marginea aceluiași eveniment scurta sa povestire *Moș Ion Roată* ca despre un *măreț și nobil act național* la care au lucrat de secole înaintașii: *de sute de ani, două țări surori, creștine și megieșe, Moldova noastră și Valahia sau Țara Muntenească, de care poate-ți fi auzit vorbindu-se, se sfâșie și se mănâncă între dânsule, spre cumplita urgie și peire a neamului românesc. Țări surori și creștine, am zis, oameni buni; căci precum ne închinăm noi, moldovenii, așa se închină și frații noștri din Valahia. Statura, vorba, hrana, îmbrăcămintea și toate obiceiurile câte le avem noi le au întocmai și frații noștri munteni. Țări megieșe, am zis, oameni buni; căci numai pâraușul Milcov, ce trece pe la Focșani, le desparte. „Să-l secăm dar dintr-o sorbire” și să facem sfânta unire, adică înfrățirea dorită de strămoșii noștri, pe care ei n-au putut s-o facă în împrejurările grele de pe atunci. Iaca, oameni buni, ce treabă creștinească și frumoasă avem de făcut. Numai Dumnezeu să ne-ajute!*<sup>6</sup>

Singura diferență a retoricii de text ține de diferența retoricii poetice și a retoricii narative, în rest, registrul abundent al ideologiei face ca textele să aparțină unuia și aceluiași registru în care istoria este subiectul unic.

\*

De ce între toate ipostazele literare, mica povestire a lui Creangă a rămas memorabilă încât, de una singură, a deschis de o sută de ani încoace, mai toate discuțiile despre unire? Să fie în joc natura de anecdotă în care un țăran inteligent răstoarnă prin simpla observație discursul unui ideolog?

Este foarte probabil că nu vom înțelege prea mult din această povestire dacă nu vom corobora atitudinea de aici cu mai vechile texte în care genealogia timpului dislocă și preferă, ordonează și sublimează între prezent, trecut și viitor.

*Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre, pe când începusem și eu, drăgăliță- Doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humuleștii, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel...*<sup>7</sup>.

În debutul capitolului final al *Amintirilor*, refuzul schimbării își găsește în natură fundamentul: *Cum nu se dă scos ursul din bârlog, țăranul de la*

---

*munte strămutat la câmp și pruncul dezlipit de la sânul mamei sale, așa nu mă dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, când veni vremea să plec la Socola, după stăruința mamei*<sup>8</sup>.

\*

Ce înseamnă, finalmente, toate acestea? Multiplicarea istoriei, a evenimentului istoric în mulțimea ipostazelor artei, a speciilor și genurilor, de la arta narațiunii propriu-zise la închipuirea ei arhitecturală sau muzicală? Poate că adevărul istoriei, în măsura în care admitem că un astfel de adevăr aparține adeziunii comune, nici nu este altul decât în măsura în care își are împlinirea în estetic, în tărâmul artei, al genurilor și speciilor acesteia.

#### Note

<sup>1</sup> Ion Ghica, *Scrisori către Vasile Alecsandri*, în Ion Ghica, *Opere I*, Editura pentru Literatură, 1967, p. 124.

<sup>2</sup> *Ibidem*, pp. 120–121.

<sup>3</sup> Ștefan Zeletin, *Revoluția burgheză în România*, apud Eugen Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, Editura Științifică, 1972, p. 175.

<sup>4</sup> Vasile Alecsandri, *25 mai 1856*, în *Convorbiri literare*, 1 decembrie 1882, în Vasile Alecsandri, *Poezii alese*, Editura Minerva, 1990, p. 391.

<sup>5</sup> *Idem*, *Anul 1855*, în *România literară*, 1 ianuarie, 1855, în Vasile Alecsandri, *op.cit.*, pp. 132–133.

<sup>6</sup> Ion Creangă, *Moș Ion Roată. Anecdote*, în Ion Creangă, *Povești și povestiri*, Editura Minerva, 1981, pp. 200–201.

<sup>7</sup> Ion Creangă, *Amintiri din copilărie și Povestea lui Harap Alb*, Editura pentru literatură, 1962, p. 3.

<sup>8</sup> *Ibidem*, p. 86.